235

การผลิตบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces sp. ในขวดเขย่า

นางสาว กรรณิการ์ ดวงมาลย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาจุลชีววิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2538

ISBN 974-632-138-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16759187

Production of β-xylosidase by *Streptomyces* sp. in shaking flask

Miss Kannika Duangmal

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Science

Department of Microbiology

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

ISBN 974-632-138-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การผลิตบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces sp. ในขวดเขย่า

โดย นางสาวกรรณิการ์ ดวงมาลย์

ภาควิชา จุลชีววิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ไพเราะ ปิ่นพานิชการ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ถุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ ธนียวัน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพเราะ ปิ่นพานิชการ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีนา ชวนิชย์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ เร่งพิพัฒน์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

กรรณิการ์ ดวงมาลย์ : การผลิตบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces sp. ในขวดเขย่า (PRODUCTION OF β- XYLOSIDASE BY Streptomyces sp. IN SHAKING FLASK) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ไพเราะ ปิ่นพานิชการ, 141 หน้า. ISBN 974-632-138-2

จากการตรวจหาความสามารถในการสร้างบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces spp. 190 สายพันธุ์ ที่แยกได้จากตัวอย่างดินในแหล่งต่าง ๆ ของประเทศไทย พบว่า Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 สามารถสร้างบีตาไซโลซิเดสได้สูงสุดในอาหารเลี้ยงเชื้อที่มีไซแลนเป็นแหล่งคาร์บอน และสามารถสร้างบีตาไซโลซิเดสได้เมื่อมี กากเมล็ดฝ้าย หรือเปลือกข้าวโพดเป็นแหล่งคาร์บอน แต่พบว่ากลูโคสและไซโลสกดการสร้างบีตาไซโลซิเดส จากการศึกษาพบว่าการใช้กากเมล็ดฝ้ายที่ผ่านการแช่ด่าง 4% (น้ำหนักต่อปริมาตร) ร่วมกับเปลือกข้าวโพดบด 3% (น้ำหนักต่อปริมาตร) สามารถทดแทนไซแลนได้ ส่วนแหล่งไนโตรเจนพบว่า 1% ไฮโดรไลเสทของกากถั่วเหลือง (น้ำหนักต่อปริมาตร) ที่มี % ไนโตรเจนทั้งหมดเท่ากับ 0.4 สามารถทดแทนคอร์นสตีพ ลิเคอร์ และพอลิเพปโตนได้ ซึ่งจากการเลี้ยง Streptomyces sp. 43-4 โดยมีแหล่งคาร์บอนและแหล่งไนโตรเจนที่เหมาะสมดังกล่าวในอาหารเลี้ยงเชื้อที่มีความเป็นกรดด่างเริ่มต้นเท่ากับ 7.0 อุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 3 วัน เชื้อสามารถสร้างบีตาไซโลซิเดสได้ 1.53 หน่วยต่อ มก.โปรตีน แอลฟา-แอล-อะราบิโนฟิวราโนสิเดส 1.58 หน่วยต่อ มก.โปรตีน ส่วนไซแลเนสจะสร้างได้สูงสุดเท่ากับ 9.4 หน่วยต่อ มล.ของน้ำเลี้ยงเชื้อเมื่อเลี้ยงเป็นเวลา 4 วัน

จากการศึกษาสมบัติเบื้องต้นของบีตาไซโลซิเดส และไซแลเนสที่ผ่านการตกตะกอนด้วยแอมโมเนียมซัลเฟต พบว่าอุณหภูมิและค่าความเป็นกรดด่างที่เหมาะสมของบีตาไซโลซิเดสเท่ากับ 45 องศาเซลเซียส และ 6.5-7.0 ตามลำดับ สำหรับไซแลเนสเท่ากับ 60-65 องศาเซลเซียส และ 6.0 ตามลำดับ ค่า Km ของบีตาไซโลซิเดสสำหรับพาราไนโตรฟีนิล-บีตา-ดี-ไซโลไพราโนไซด์ เท่ากับ 7.14 มิลลิโมลาร์ ส่วนค่า Km ของไซแลเนสต่อไซแลนจากเปลือกต้นโอ๊ตมีค่าเท่ากับ 2.5 มก.ต่อมล. บีตาไซโลซิเดสมีความเสถียรต่อความเป็นกรดด่างในช่วง 5.5-8.0 และจะเสียแอคติวิตีเกือบสมบูรณ์เมื่อบ่มที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 นาที ในขณะที่ไซแลเนสจะเสถียรต่อความเป็นกรดด่างในช่วง 4.5-9.0 และจะเสียแอคติวิตีเกือบสมบูรณ์เมื่อบ่มที่อุณหภูมิ 75 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 30 นาที

การศึกษาอนุกรมวิธานของ Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 พบว่าลักษณะการจัดเรียงตัวของสปอร์ และผิวสปอร์แตกต่างจากที่จำแนกไว้ใน Bergey's Manual Systematic of Bacteriology

ภาควิชา จุลชีววิทยา ลายมือชื่อนิสิต กรรณิการ์ ดวงมาลย์

สาขาวิชา จุลชีววิทยาทางอุตสาหกรรม ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2538 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงแผ่นเดียว

##C526108 : MAJOR INDUSTRIAL MICROBIOLOGY
KEYWORD : Streptomyces sp. / β-XYLOSIDASE / XYLANASE
KANNIKA DUANGMAL : PRODUCTION OF β-XYLOSIDASE BY Streptomyces sp. IN SHAKING FLASK. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PAIROH PINPHANICHAKARN, Ph.D. 141 pp. ISBN 974-632-138-2

Streptomyces spp. were isolated from Thai soil and screened for ability to produce β-xylosidase. Among 190 isolates, Streptomyces sp. 43-4 showed highest β-xylosidase production when cultivated in xylan-containing medium. Cottonseed hulls or corn hulls could used as carbon source but repression by glucose and xylose were observed. Xylan could be replaced by the mixture of 4% (w/v) NaOH treated cottonseed hulls and 3% (w/v) of ground corn hulls. One percent (w/v) of soybean hydrolysate containing 0.4% nitrogen content was able to replace cornsteep liquor and polypeptone for a nitrogen source. Cultivation of Streptomyces sp. 43-4 in a medium with suitable carbon and nitrogen sources as above at pH 7.0, 25°C for three days, maximum production of β-xylosidase and α-L-arabinofuranosidase were 1.53 and 1.58 units/mg of protein, respectively, while xylanase of 9.4 units/ml of broth were obtained on day 4 of growth.

Preliminary study on properties of β-xylosidase and xylanase from the crude enzyme preparations by ammonium sulfate precipitation revealed that optimum temperature and pH for β-xylosidase were 45°C and 6.5-7.0 respectively while those of xylanase were 60-65°C and 6.0. The apparent Km values of β-xylosidase for p-nitrophenyl-β-D-xylopyranoside was 7.14 mM and of xylanase for oat spelt xylan was 2.5 mg/ml. Activity of β-xylosidase was found stable to pH in the range of 5.5-8.0, while that of xylanase was between 4.5-9.0. β-Xylosidase was almost completely lost its activity when preincubated at 50°C for 30 minutes, while that of xylanase was at 75°C.

Taxonomic studies of Streptomyces sp. 43-4 showed differences in spore chain arrangement and spore surface from all groups classified in Bergey's Manual Systematic of Bacteriology.

ภาควิชา จุลยีววิทยา ลายมือชื่อนิสิต กรรณิการ์ ดวงมาลย์

สาขาวิชา จุลยีววิทยาทางอุตสาหกรรม ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2538 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดีด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.ไพเราะ ปิ่นพานิชการ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ตลอดจนได้กรุณาปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ ธนียวัน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีนา ชวนิชย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ เร่งพินิพนธ์ ที่กรุณาเป็นคณะกรรมการในการสอบ ให้คำแนะนำต่างๆ รวมทั้งแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คุณยุวดี ตาลาวนิช ที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษาในการทำวิจัย ตลอดจนคำแนะนำเกี่ยวกับการเขียนวิทยานิพนธ์นี้

กราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในภาควิชาจุลชีววิทยา และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ในภาควิชาจุลชีววิทยาทุกๆ ท่าน ตลอดจนเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ทุกคนที่มีส่วนในการช่วยเหลือและให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนในการวิจัยนี้ ตลอดจนขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกต่างๆ

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และญาติพี่น้องทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอดจนเสร็จสมบูรณ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ

กิตติกรรมประกาศ..... ฉ

สารบัญ..... ช

สารบัญตาราง..... ซ

สารบัญรูป..... ฌ

สัญลักษณ์และคำย่อ..... ฎ

บทที่

1. บทนำ..... 1

2. อุปกรณ์ เคมีภัณฑ์และวิธีการดำเนินงานวิจัย..... 27

3. ผลการวิจัย..... 45

4. สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย..... 96

รายการอ้างอิง..... 108

ภาคผนวก..... 124

ประวัติผู้เขียน..... 141

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

1 ชนิดจุลินทรีย์ที่สามารถสร้างบีตาไซโลซิเดสได้..... 9

2 ภาวะที่เหมาะสมที่ใช้ในการเพาะเลี้ยงจุลินทรีย์ชนิดต่างๆ เพื่อสร้างบีตาไซโลซิเดส 18

3 สมบัติของบีตาไซโลซิเดสจากจุลินทรีย์ต่างๆ..... 22

4 สมบัติของไซแลนเนสจากจุลินทรีย์ต่างๆ..... 24

5 สายพันธุ์ของ Streptomyces spp. ที่สร้างบีตาไซโลซิเดสได้สูง ในภาวะการตรวจสอบในอาหารเลี้ยงเชื้อเหลว..... 46

6 ลักษณะสัณฐานวิทยา (Morphological Characteristics) ของ Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4..... 91

7 ลักษณะการเจริญ (Cultural Characteristics) ของ Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4..... 92

8 ลักษณะทางสรีรวิทยา (Physiological Characteristics) ของ Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4..... 93

9 สมบัติของบีตาไซโลซิเดส และไซแลนเนส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4..... 100

10 แอคติวิตีของบีตาไซโลซิเดสจาก Streptomyces sp.สายพันธุ์ 43-4 กับจุลินทรีย์อื่นๆ ที่สามารถสร้างบีตาไซโลซิเดสได้ในหน่วย "หน่วยต่อมก.โปรตีน"..... 101

11 แอคติวิตีของบีตาไซโลซิเดสจาก Streptomyces sp.สายพันธุ์ 43-4 กับจุลินทรีย์อื่นๆ ที่สามารถสร้างบีตาไซโลซิเดสได้ในหน่วย "หน่วยต่อมล."..... 103

12 แอคติวิตีของไซแลนเนสจาก Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 กับจุลินทรีย์อื่นๆ ที่สามารถสร้างไซแลเนสได้ในหน่วย "หน่วยต่อมล."..... 104

13 แอคติวิตีของแอลฟา-แอล-อะราบิโนฟิวราโนซิเดสจาก Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 กับจุลินทรีย์อื่นๆ ที่สามารถสร้างแอลฟา-แอล-อะราบิโนฟิวราโนซิเดสได้ในหน่วย "หน่วยต่อมก.โปรตีน"..... 105

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1	ลักษณะโครงสร้างของไซแลนในไม้เนื้ออ่อน	2
2	ลักษณะโครงสร้างของไซแลนในไม้เนื้อแข็ง	3
3	การย่อยสลายไซแลนด้วยเอนไซม์ในกลุ่มย่อยสลายไซแลน	6
4	ลักษณะการย่อยสลายไซแลนของ *Cryptococcus albidus*	7
5	ลักษณะบริเวณใสรอบโคโลนีของ Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4	47
6	ผลของปริมาณไซแลน ไซโลส และกลูโคส เพื่อใช้เป็นแหล่งคาร์บอนในการสร้างบีตาไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4	49
7	ผลของปริมาณแหล่งคาร์บอนชนิดต่างๆ ต่อการสร้างบีตาไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4	50
8	ผลการเติมแหล่งคาร์บอนชนิดอื่นเสริมลงในอาหารเลี้ยงเชื้อที่มี 4% กากเมล็ดฝ้ายที่ผ่านการแช่ด่างเป็นแหล่งคาร์บอนในการสร้างบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4	52
9	ผลการเติมไซแลนเสริมในอาหารเลี้ยงเชื้อที่มี 4 % กากเมล็ดฝ้ายที่ผ่านการแช่ด่างและ 3 % เปลือกข้าวโพดบดเป็นแหล่งคาร์บอนในการสร้างบีตาไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4	54
10	ผลการเติมแหล่งไนโตรเจนชนิดอินทรียสารลงในอาหารเลี้ยงเชื้อเหลว เพื่อทดแทนการเติมคอร์นสตีพ ลิเคอร์ และพอลิเพปโตน เพื่อสร้างบีตาไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4	56
11	ผลการเติมแหล่งไนโตรเจนชนิดอนินทรียสารลงในอาหารเลี้ยงเชื้อเหลวเพื่อทดแทนการเติมคอร์นสตีพ ลิเคอร์ และพอลิเพปโตน เพื่อสร้างบีตาไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4	57
12	ผลการเติมไดโปแทสเซียมไฮโดรเจนฟอสเฟต (K_2HPO_4) ลงในอาหารเลี้ยงเชื้อเพื่อสร้างบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4	59

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่ หน้า

13 ผลการเติมแคลเซียมคลอไรด์ ($CaCl_2.2H_2O$) ลงในอาหารเลี้ยง เชื้อเพื่อสร้างบีตาไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 60
14 ผลการเติมโซเดียมไดไฮโดรเจนฟอสเฟต (NaH_2PO_4) ลงในอาหารเลี้ยงเชื้อเพื่อสร้างบีตาไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 61
15 ผลการเติมแมกนีเซียมซัลเฟต ($MgSO_4.7H_2O$) ลงในอาหารเลี้ยงเชื้อเพื่อสร้างบีตาไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 63
16 ผลการเติมโปแทสเซียมคลอไรด์ (KCl) ลงในอาหารเลี้ยงเชื้อ เพื่อสร้าง บีตา-ไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 64
17 ผลการเติมเฟอรัสซัลเฟต ($FeSO_4.7H_2O$) ลงในอาหารเลี้ยงเชื้อ เพื่อสร้างบีตา-ไซโลซิเดส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 65
18 ผลการเติมแมงกานีสซัลเฟต ($MnSO_4.4H_2O$) ลงในอาหารเลี้ยงเชื้อ เพื่อสร้างบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 66
19 ผลของความเป็นกรดด่างเริ่มต้นของอาหารเลี้ยงเชื้อ ต่อการสร้างบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 68
20 ผลของอุณหภูมิ ต่อการสร้างบีตาไซโลซิเดสโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 70
21 ผลของความเข้มข้นของซับสเทรต ต่อการทำงานของบีตาไซโลซิเดส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 71
22 ผลของอุณหภูมิต่อการทำงานของบีตาไซโลซิเดส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 73
23 ผลของความเป็นกรดด่างของบัฟเฟอร์ ต่อการทำงานของบีตาไซโลซิเดสที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 74
24 การหาค่า Km ของบีตาไซโลซิเดส ที่สร้างโดย Streptomyces sp.สายพันธุ์ 43-4 ต่อพาราไนโตรฟีนิล-บีตา-ดี-ไซโลไพราโนไซด์ 75

สารบัญรูป (ต่อ)

รูปที่ หน้า

25 ผลของอุณหภูมิต่อความเสถียรของบีตาไซโลซิเดสที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 77

26 ผลของความเป็นกรดด่างของบัฟเฟอร์ต่อความเสถียรของบีตาไซโลซิเดสที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 78

27 ผลของระยะเวลาต่อการเจริญ และการสร้างไซแลเนสโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 79

28 ผลของความเข้มข้นของซับสเทรต ต่อการทำงานของไซแลเนส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 81

29 ผลของอุณหภูมิ ต่อการทำงานของไซแลเนส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 82

30 ผลของความเป็นกรดด่างของบัฟเฟอร์ ต่อการทำงานของไซแลเนส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 84

31 การหาค่า Km ของไซแลเนส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 ต่อไซแลนจากเปลือกต้นโอ๊ต 85

32 ผลของอุณหภูมิต่อความเสถียรของไซแลเนส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 86

33 ผลของความเป็นกรดด่างของบัฟเฟอร์ ต่อความเสถียรของไซแลเนส ที่สร้างโดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 87

34 ผลของระยะเวลาต่อการเจริญ การสร้างบีตาไซโลซิเดส และ ไซแลเนส โดย Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4ในภาวะการเลี้ยงและการวิเคราะห์แอคติวิตีที่เหมาะสม 89

35 แสดงลักษณะสายใยอากาศและสายสปอร์ของ Streptomyces sp.สายพันธุ์ 43-4 90

36 แสดงลักษณะผิวสปอร์โดยกล้องจุลทรรศน์อิเลคตรอนแบบสแกนของ Streptomyces sp. สายพันธุ์ 43-4 90

สัญลักษณ์และคำย่อ

มก.	=	มิลลิกรัม
มล.	=	มิลลิลิตร
ชม.	=	ชั่วโมง
%	=	เปอร์เซ็นต์
$^{\circ}C$	=	องศาเซลเซียส